

Saltvannsfolket

ragnarsørolsen

Et hav

Et hav av liv, et hav av vann
Et tidsfordriv, av tidens tann
Et hav som ustanselig omfavner land
Et hav av liv – et hav av vann

Det meste av altet er omgitt av hav
Hvem, hvem har vel sitt på det tørre
Det folder seg ut og gjør sine krav
Intet på jorda er større

Havet gir og havet tar
Speiler våre lengsler og savn
Framstår som skyldfri men ei usårbar
For en sjel – som søker sin havn

Havet rår over stemningers makt
Lumskt – som et lunefullt sinn
Det kan nok være lurt å vokte sin vakt
Om en retningsvill dragning vil inn

Poseidon, Neptun, Njord og Ægir
Selv Sinbad søkte havets mystikk
Vi følger en våghals tross guders revir
Og jakter tidenes øyeblikk

Et hav av liv, et hav av vann
Et tidsfordriv, av tidens tann
Et hav som ustanselig omfavner land
Et hav av liv – et hav av vann

Saltvannsfolket er en visesangers skildring av et stykke norsk kystkultur med hendelser hentet fra Langesundsbukta og Bamble-kysten, og bygger på boka: Bamblefiskerne – deres liv og virke.

I visene får du høre om lokale personer gjennom flere generasjoner mange vil ikke gjenkjennende til. Det handler om fiskeren, havet og livet langs Bamble-kysten - en del av Skagerrak.

Lytteren får samtidig fornemmelsen av et foregangsfolk som gjennom tusener av år, utrettelig har etterlatt seg uslettelige spor av ramsalt kultur. En kultur med likhetstrekk langsetter hele Norskekysten!

En del av vår kultur

I tusenvis av år har vi høstet fra havet
Forsynt oss uten så mye som å så
Kloret oss fast langs den karrige kysten
Tatt til takke med det som var å få

Fuller av guts og pågangsmot
Blanda med stahet og evne til å tåle
En del av urkraftens seigliga kilde
En naturgitt seilas der livet er målet

Tilpasningsevne og skapertrang
Er en del av vår kystkultur
Et være opp i mot ikke være
Er en del av vår natur

Fra primitivt fiske til eget forbruk
Til havbruk og moderne oppdrettsnæring
Mens foredling i form av salting og tørking
Var like kjent her som for en Lofotværing

Høye fjell og dype fjorder
Gjorde sjøveien til vår ferdselsåre
Saltvannsfolket staket ut kursen
Med træler og tæl rundt ei avbarka åre

Tilpasningsevne og skapertrang..

Fiskeri og jordbruk, handel og ferdsel
Ble til et lite selvforsynt samfunn
Og der en fant havn fant en gjerne jord
Som her i kystbyen Langesund

Skagerrak er fortsatt full av liv
Det samme er dens øyer og kyst
En strekning som er blant de mest populære
Som ligger og lokker av hjertens lyst

Tilpasningsevne og skapertrang..

Huldreland

Som regel ble det fiska når fisken beit best
Ved voksende måne og stigende sjø
Holdt seg på dypet når vannet seig
Og søkte mot land når det begynte å flø

Den som satte ut garn i fallende sjø
Ble sett på som og ikke være riktig klok
Men på fløan le'an seg høyt og lavt
Det hendte til og med at hele fjorden sto i kok

Om båten bare fikk seg en real dram
Holdt sjødraug og vetter seg på passelig avstand
Til gjengjeld skulle båten bære både att og fram
Ved fare ta deg trygt hjem til Huldreland

Mildvær med nedbør og pålandsvind
Var helmaks vær for fiskere flest
Særlig var snøføyke gunstig for silda
Men, for makrellen var værromslag best

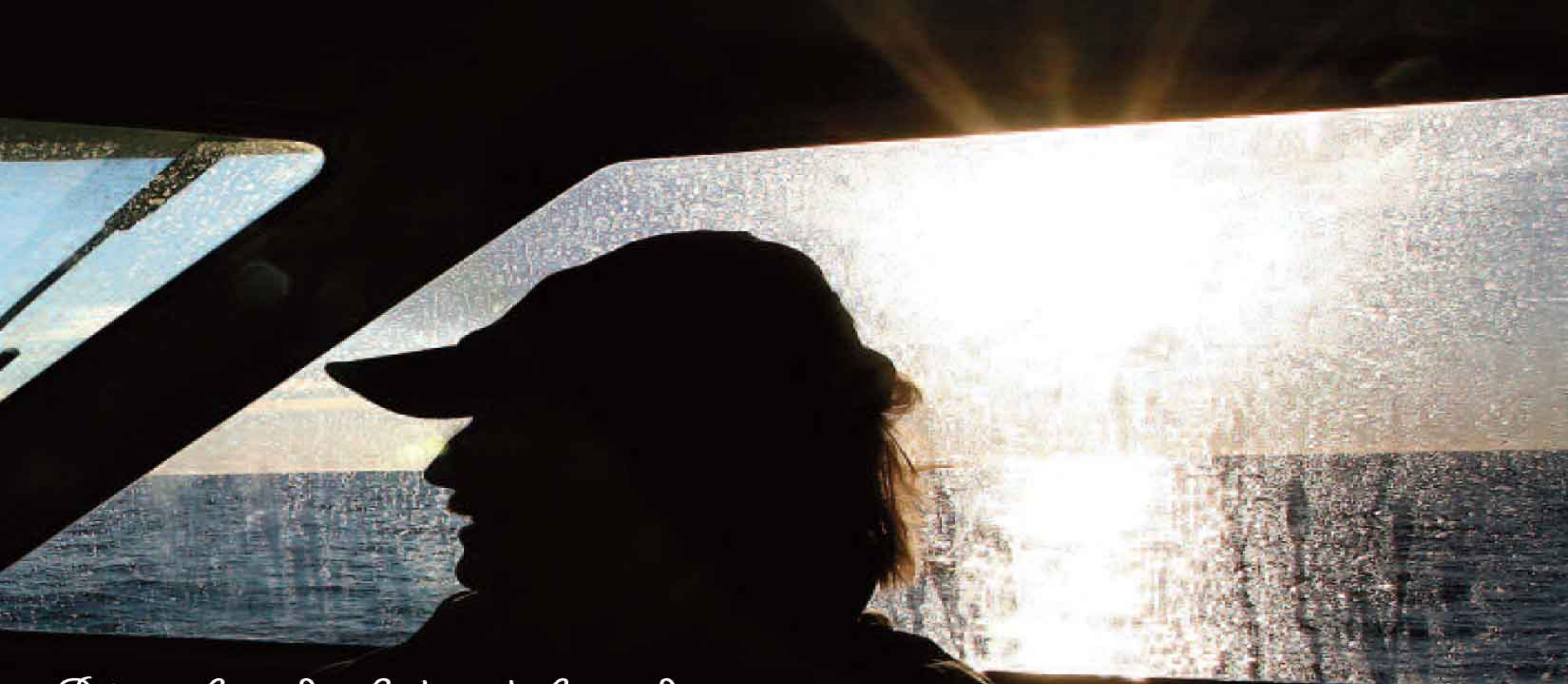
Liner måtte for all del ikke ut
Før første stjerna hadde vist seg på himmelen
Garn ikke trekkes før morilden gikk av
To av et uttall ritualer i vrimmelen

Om båten bare fikk seg en real dram..

Å forutsi om fisket ble godt eller dårlig
Ble gjort ved hjelp av merker og tegn
Basert på skremsler og ulike varsler
Tolket og tydet alle vegn

Ikke rent sjeldent var det salmesang og bønn
Der fremmøtte verken måtte tiske og hviske
Verst av alt var å bli ønsket Lykke til
De sverget til fulle for Skitt fiske

Om båten bare fikk seg en real dram..

Sånn har de faktisk hatt det

I kystbyen Langesund og omegn
Hadde en det meste en trang
Av alt som trengtes til fisket
Av alskens ting og tang

Enkelte var bondemann på si
Drev et slags vekselbruk
Noen snekra kasser til fangsten
Andre bøta garn og sydde seilduk

Sånn har de faktisk hatt det
Det er akkurat sånn det var

De fleste her var i samme båt
Og håpet at skuta bar

Fiskehandler Ola Persen
Åpnet egen handel med fisk
Så tidlig som i 1880
Ble det regnet som litt av en risk

Men Ola gjorde det bra han
Sto på fra tidlig til seint
Fiskerne viste'n all respekt
Og hjalp til når det var litt kleint

Sånn har de faktisk hatt det..

Tidlig i 1920
Var samvirketanken på gli
Som skulle sikre en bedre andel
For den som drev fiskeri

Fiskemat ble også eksportert
Til mang en utenlandsk havn
Reimes og Robert Bjerkøen
Er begge velkjente navn

Sånn har de faktisk hatt det..

Alle som en

Du kjente igjen en fisker på ganske langt hold
På det brunbarka furete fjeset
På leppa hang en rullings eller kanskje ei pipe
Og i fjeset ei rødmussa nese

På seg hadd'n iført seg oljehyret
På ganglaget så du et sjøbein
På hue hadd'n lue, sydvesten eller capsen
Som var gjengs for hele omegn

Alle her kan gå god for det
Alle som en kan det
Alle her kjenner mer enn en
Alle som en gjør det

Selv båten bar preg av ens personlighet
Kunne navngi'n på motorens dur
Samme med redskapen og resten av familien
Hver med sin egen signatur

Om du ser for deg en Bamble-fisker
Ser du også for deg en luring
Og om du ser etter ser du også en hardhaus
Som er vant med å tåle litt juling

Alle her kan gå god for det..

Noen de preiker om fiskelykke
Fisker'n vet bedre enn som så
Vet at det handler om å ha peiling
På når det er noe å få

De lærte av å gjøre som de mente de måtte
En ganske så kostbar erfaring
Det handla om å våge seg ut på dypet
Selv om det var liten klaring

Alle her kan gå god for det..

A large cargo ship is silhouetted against a vibrant orange and red sunset sky. The ship is positioned on the right side of the frame, moving across the dark blue sea. The horizon is visible in the distance, with a few small islands or landmasses appearing as dark shapes against the bright sky. The overall mood is serene and evocative, capturing a moment of maritime travel during the 'blue hour'.

Lyspunkt

Fyr var det her og fyr var det der
En velsignelse når mørket falt på
Så en båt vant fisker kunne stake ut kursen
Ute på bøljan blå

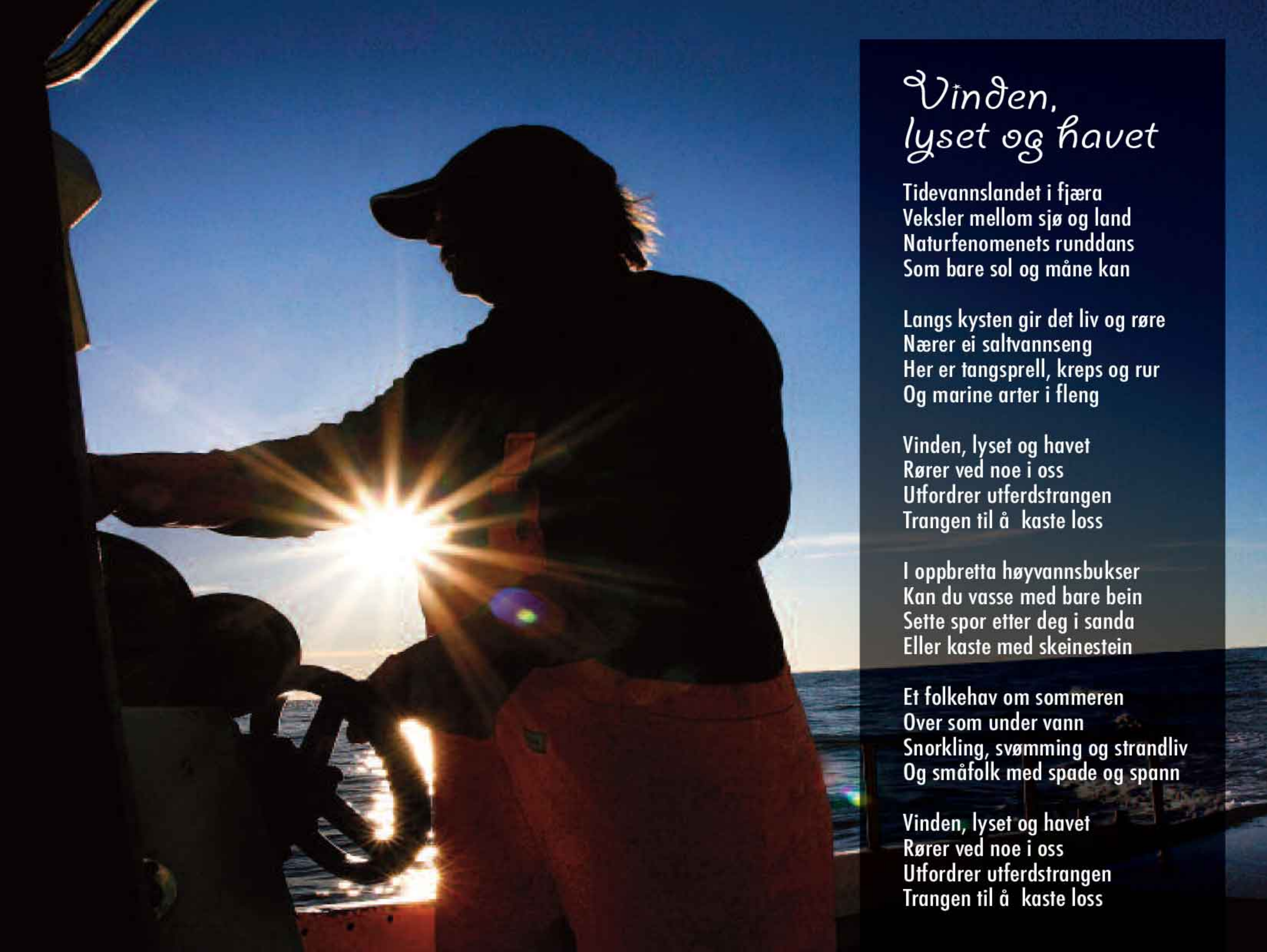
Langøytangen fyr som sjømerket på Napa
Er avmerket på eget sjøkart
På Linje med Jomfruland og Rødskjær Varde
Viden kjent som værhardt

Vittenskjul, Danholmen, Steinhausen og Slepå
Et lyspunkt for sjøfarende folk
Samme som Tvistein, Mejulen og Knubbehausen
Et lyspunkt for cruise som holk

Merker og fyr holdt leia åpen
I tåke og dårlig sikt
Holdt fjorden framkommelig under vanskelige
forhold
Noe han Tordenskjold himself hadde likt

Figgjeskjær med tåkeklokke
Og Finnebåene lykt
"Kjelen" lanterne ved Såsteinsundet
Gjorde farvannet farbart og trygt

Vittenskjul, Danholmen, Steinhausen og Slepå
Et lyspunkt for sjøfarende folk
Samme som Tvistein, Mejulen og Knubbehausen
Et lyspunkt for cruise som holk

Vinden, lyset og havet

Tidevannslandet i fjæra
Veksler mellom sjø og land
Naturfenomenets runddans
Som bare sol og måne kan

Langs kysten gir det liv og røre
Nærer ei saltvannseng
Her er tangsprell, kreps og rur
Og marine arter i fleng

Vinden, lyset og havet
Rører ved noe i oss
Utfordrer utferdstrangen
Trangen til å kaste loss

I oppbretta høyvannsbukser
Kan du vasse med bare bein
Sette spor etter deg i sanda
Eller kaste med skeinestein

Et folkehav om sommeren
Over som under vann
Snorkling, svømming og strandliv
Og småfolk med spade og spann

Vinden, lyset og havet
Rører ved noe i oss
Utfordrer utferdstrangen
Trangen til å kaste loss

Med snøre, krok og søkke

Hvem har ikke ligget langflat på brygga
Med en hyssingstomp og en krok
Et snøre pr snute og en knøttliten knute
Og et blåskjell som krabba kom og tok

Seinere satsa vi på snelle og stanga
Så gikk det kast i kast
Igjen og igjen sto ei fiskestang i spenn
Ikke minst når hele bunn satt fast

Med snøre, krok, og søkke
Ei teine og et garn
Kan du bli rik som han Røkke
Det er lurt å begynne som barn

Om du hadde flaks fikk du halt en fisk på land
Som sprella som bare fy
Om en stakk seg på kroken og slo seg på knoken
Var'n fortsatt bare kjempekry

Det florerer av skrøner og skrytepaver
Det er jo ikke måte på heller
Og så mange fisker små som har vært store som så
Men det er nå engang storyen som teller

Med snøre, krok, og søkke..

Har du hørt om hu som brukte brødskorpe som agn
Og jammen i meg fikk hun ikke napp
Men et overivrig nøkk endte opp med et støkk
For fisken – ja den glapp

Fiskelykke er nok når det kommer til stykket
Summen av stort og smått
Har du et snøre, har du mer enn nok å gjøre
Om været er aldri så grått

Med snøre, krok, og søkke ..

Saltvannsfolket

Ved folketelling anno 1875
Ble fiske endelig ansett som geskjeft
Før den tid var det bare noe noen drev på med
Som klarte seg på det vi kaller teft

Samme året fikk de kjennetegn
Alle ble behørig registrert
Det var ikke lenger mulig å være anonym
Avvik ble ikke tolerert

Saltvannsfolket hadde vind i seila
Her, hvor de en gang slo seg ned
Som berget seg på Sjøgress og Marehalm
Som hangla gjennom livet på det

Langs vår del av kysten drev folk og fisket
Forholdsvis nære land
Fra en håndklinka kogg til ei hjemmesnekra balje
Som stadig måtte øses for vann

Men så kom båter med motor og dekk
Og skøytene fant sin form
Skrog ble bygget av varmvalset stål
Utviklinga var enorm

Saltvannsfolket hadde vind i seila

I 1960 sprang litt av en nyhet
Nesten sann at folk fikk hikke
Et båtskrog av plast var en sensasjon
Smått om sen kom det etterlengta nikket

Visste du forresten at TK-00-BL
Er betegnelse for Bamble kommune
Og bæres av båter i aktivt fiske
En avart av fortidens rune

Saltvannsfolket hadde vind i seila

Fiskerkona

Uten å kny ga fiskerkona alt
Alt og vel så det for familiens skyld
Alltid beredt – uansett
Livet var langt fra noen skjærgårdsidyll

I tykt og tynt til tida var inne
Følte hun som regel at hun ikke strakk til
Det hjalp nok litt å be for å få Guds fred
Som for maten, som oftest var poteter og sild

Og bordverset lød vel omtrent som så:

Sild og poteter, store og små, spiser vi med skallet på

Tunge tak satte sine spor
En kranglevoren kropp, et vanlig syn
Bekymra seg som vanlig over trange tider
Til trøst var det alltid skrotfisk på menyen

Utenom huset var agnebua plassen
Når neste dags kroker skulle gjøres klar
Ungene var med uten å mukke
Kanskje til og med en mormor og en bestefar

Og verset i bua lød omtrent som så:
Skjening av skjell, store og små, vi agner så fisken skal bite på

Engstelige blikk gikk i retning av odden
Om båten ikke runda til vanlig tid
Et gufs av bunnløst savn lå i lufta
Bare tanken var uutholdelig

Astrid Elfrida Lauritsen
Fra et fiskevær ute på Kjønnøya
Ble en av de som vet hva det vil si
Å se tampen av et tau drive i bøya

Når kvelden seig på, lød savnet som så:
Kjære Claus, vår kjære far, takk for alt, for den du var
Kjære Claus, vår kjære far, takk for alt, for den du var

Langesundsskipper'n Christian Høy

Langesundsskipper' n Christian Høy
Bygde båt etter eget hode
Som den første i mannemannsminne med
motor
Ble han stempla som en snodig pode

En 4 hesters diesel knapt noen hadde hørt om
Fra Lindesnes til Svenskegrensa
Mange harselerte over hva den putra på
Kunne det være dobbeltrensa

Nei, kom ikke her og tru at du er noe
Her skulle en ikke stikke seg fram

Noe han Christian Høy ofte fikk erfare
Særlig når folk hadde skjenka seg en dram

Mange ville ha det til at fisken ble skremt
Av larmen fra motor og eksos
Men Christian feide alles tvil over bord
Og ba dem om å dra sin kos

Da fangstene var store og prisene sank
Viste han nok en gang at han visste råd
Og startet for seg selv som fiskehandler
En friskus av en fyr som virkelig sto på

Nei, kom ikke her og tru at du er noe..

Christians karriere som fisker ble kort
Rastløs tok han hyre og la i vei
Til fremmede farvann med barken "Baunen"
Med kurs for Symons Bay

Det er fortsatt spor etter Christian Høy
Umiskjennelig av en pioner
En saltvannets ridder som seilte sin sjø
Som et sagn signert Homer

Så, kom ikke her og tru at du er noe..

En Bamblefiskers liv

Om sommeren fisket Isak Hafsund etter ål
Med teiner fletta av kvist
Feltet hans var ved Lille-Danmark og Dynga
Utenfor fare for å havne i en tvist

Han agnet med småsild når småsilda kom
Ingen vits i å begynne før det
År om annet stimet den litt seint
Men når blinka av havsølv, skulle du se

Han Isak var seg sjøl, men også et bilde
På en som utvilsomt hørte til her
På en Bamblefiskers liv, hans vesen og virke
På en som var real og framfor alt skvær

Ut på høsten kom tåka og hummerfisket
På sekundet ved åtte slag
Det var kamp om å få seg en egnet plass
En tradisjon holdt i hevd opp til denne dag

Fiske etter torsk var nok det han likte best
Fra seinhøstes til frossen fjord
Tre bakker telte i alt 400 kroker
Med blåskjell som agn ble fangsten stor

Han Isak var seg sjøl, men også et bilde

Den 20. november 19hundre og 51
Var han sammen med Andreas og hans sønn
På Håbrottet og fiska fra hver sin kogg
Da uventet uvær brøt løs med et drønn

Da Isak la til kai med deler av fangsten
Fikk han for seg at noe var galt

For Andreas og han Anker var ikke å se
Kunne det ha skjedd noe fryktelig fatalt

Isak trosset været og alles formaning
Det fikk enten bære eller briste
Og der lå Andreas livløs i sjøen
Her var det såmenn ingen tid å miste

Med uante krefter lempa'n opp i båten
Ingen tvil om at livet sto på spill
Andreas kom seg etter langvarig behandling
Mens sønnen – så de aldri mer til

Han Isak var seg sjøl, men også et bilde

R/S Langesund

Landets aller første redningsskøyte
Ble sjøsatt i 1893
Med storseil, toppseil, fokk og klyver
Og som tålte en real nesestyver

Skøyta ble bygd litt lenger opp i fjorden
På verftet til Thor Jensen i Porsgrunn
Med skrog, dekk og rigg av malmfull furu
Konstruert av Collin Archer, regna for en guru

Med fare for forlis
I all slags ruskevær
Med fare for egne liv
Ja sånn – sånn var de her

Et grufullt drama lå forut for skøyta
En februar-dag 1892
Med nordvesten fulgte en forrykende storm
Og med den en tragedie som var enorm

Den navngjetne havnelosen, Josefsen
Var på utkikk denne skjebnesvangre dagen
Med en losbåt bygget i Collins ånd
Loset han forkomne med stødig hånd

Med fare for forlis..

Ole Andreas Jensen var førstemann som skipper
På Redningsskøyta "Langesund"
En årvåken Bamble-gutt, tro til det siste
Med et motto for øye, ingen å miste

Om en ser seg tilbake på åra som har gått
Har skøyta virkelig vært til nytte
Fiskerne på feltet som familiene på land
Fikk tryggheten de trengte i en redningsmann

Med fare for forlis..

Langesund

Ramsalt sjø og skjærgårdsidyll
Svaberg og fristende strender
Taktfaste støt fra en Sleipner i slag
Og ei brygge full av vinkende hender

Snekker og seil så langt du kan se
Sjipsfart i faste ruter
Fiske- og fangstmenn som forbereder tokt
Og lekende barn som spruter

Stormvær så vel som strålende sol
Fascinerer fra første stund
Sjøvante sjeler som folk i farta
Liker seg i Langesund

Havet har siden tidenes strandhugg
Gitt grobunn for livet på land
Mens ulike metoder for fangst og fiske
Fortsatt går for seg under vann

Langesund langsmed Telemarkskysten
Et landemerke uten like
Trygt forankret og sammenføyd
Med resten av vårt langstrakte rike

Stormvær så vel som strålende sol
Fascinerer fra første stund
Sjøvante sjeler som folk i farta
Liker seg i Langesund

Tekst og melodi: Ragnar Sør Olsen,

www.rsolsen.no

Musikere: Trond Villa, fele, Guttorm Guttormsen, klarinett, fløyte
Espen Gjelstad Gundersen, tangenter, bass, perkusjon, koring
Ragnar Sør Olsen, vokal, gitar, tenorbanjo, ukulele

En stor takk til entusiastiske bidragsytere, enten av økonomisk eller historisk art:
Bamble Kommune, Langesund Sjømat og Fiskefestival, TV-Telemark, Langesunds-
fjorden Kystlag, lokalhistoriker Roger Normann og fisker Åsmund Vinje.

Leah Norland Gundersen, 7 år, vokal på refrenget: Med snøre, krok og søkke
Korsang Langesund: Ingrid Njåvik Grønlund med Bamble Kulturskoles Barnekor
2013, og Gjermund Ulvang Hagen, kulturkonsulent, Bamble Kommune.

Innspilt i Audiopol Studio, Skien

Produsent, miksing og mastering: Espen Gjelstad Gundersen

Forsidebilde: Per Flaathe

Øvrige fargefoto/design: Arild Hansen

Sort/hvitt foto: Idyll i Langesund, Svein Eddie Njerve samt utlånede fra boka om
Bamblefiskerne.

GRCD4476

© 2014 Grappa Musikkforlag as

© 2014 Grappa Musikkforlag as

www.grappa.no info@grappa.no